

'Foute' kinderen?

**Lotte Korsten
Zaanlands Lyceum
30 november 2015
Zaandam**

Inleiding

1.	Inleiding	blz. 3
2.	Hypothese	blz. 5
3.	Nederland in de oorlog	blz. 6
	- De bezetting	
	- Duitse militairen in Nederland	
	- De Nationaalsocialistische Beweging	
	- Duitse migranten in Nederland	
4.	Nederland na de oorlog	blz. 10
	- De bevrijding	
	- Nederland in puin	
	- De arrestaties van foute Nederlanders	
	- Operatie Black Tulip	
	- Het integratiebeleid na de oorlog	
5.	Kinderen van...	blz. 14
	5.1 Duitse militairen	
	5.2 NSB'ers	
	5.3 Duitse ouders	
6.	Stichting Werkgroep Herkenning	blz. 33
7.	Conclusies	blz. 34
8.	Bronnen	blz. 36

1. Inleiding

Vorig schooljaar bracht ik een bezoek aan het verzetsmuseum in Amsterdam. In het museum was een kindertentoonstelling te zien van kinderen van ouders uit het verzet, kinderen van joodse ouders en kinderen van NSB-ouders. Deze kinderen werden allemaal geïnterviewd. Opmerkelijk vond ik het verhaal van een vrouw, een kind van NSB-ouders, die volledig verbitterd was geraakt. De bevrijding was voor velen het begin van de betere jaren, de vrijheid. Voor haar was het echter het begin van veel ellende. Na de oorlog keerde de bevolking zich massaal tegen de collaborateurs en hun kinderen. Dit gold voor NSB'ers, vrouwen die met Duitse militairen omgingen en het betrof ook hun kinderen.

Ik ging op zoek naar informatie over dit onderwerp en ontdekte dat er vrij weinig over bekend is. Het is als het ware een zwarte bladzijde in de Nederlandse geschiedenis. Ik vind dat het tijd is om deze bladzijde meer aan het licht te brengen.

Ik begon met het verzamelen van informatie. De boeken van Monika Diederichs: 'Wie geschoren wordt moet stil zitten' en 'Kinderen van Duitse militairen in Nederland' vormden een eerste grote informatiebron voor mijn onderzoek. Zij heeft onderzoek gedaan naar vrouwen en kinderen van Duitse militairen in Nederland. Ik heb haar later mogen interviewen. Vervolgens heb ik nog een aantal andere mensen geïnterviewd.

Dit onderwerp sprak mij persoonlijk aan omdat ik een Duitse moeder en een Nederlandse vader heb. Ik ben opgegroeid in een gezin waar twee talen gesproken worden. Voor mij is dat heel gewoon en daardoor ben ik native-speaker in twee talen. Ik voel me bij de meeste dingen meer Nederlands dan Duits. Dit komt omdat ik in Nederland geboren ben, hier naar school ga en mijn sociale leven heb. Op sommige momenten voel ik me meer Duits. Met kerst bijvoorbeeld, omdat ik dit via de Duitse traditie heb meegekregen. Wij gaan dan naar de Duitse kerk in Amsterdam en vieren 'Heiligabend'. Deze dag is in Duitsland heel belangrijk. In Nederland ervaar ik dit niet zo. Ook tijdens het WK voetbal juich ik met beide landen mee, en vind ik het stiekem wel leuk dat ik twee landen aan kan moedigen.

Tijdens de geschiedenisles word ik alerter en voorzichtiger als het over Duitsland gaat en de Tweede Wereldoorlog, doordat ik in een iets andere positie sta als andere klasgenoten. Vervelende opmerkingen neem ik niet persoonlijk op, maar raken me wel. In dat soort situaties ben ik liever op de achtergrond.

Ik heb het niet altijd zo positief gezien als dat ik nu doe. In het openbaar praatte ik liever geen Duits en als mijn moeder me thuis aansprak om meer Duits te praten vond ik dit soms vervelend. Als kind wilde ik graag precies zo zijn als andere kinderen in mijn omgeving.

De afgelopen twee jaar heb ik meer interesse gekregen in de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog. De Duitse organisatie Aktion Sühnezeichen Friedensdienste is een organisatie die na de Tweede Wereldoorlog werd opgericht en zich inzet voor de vrede. Zij bieden vrijwilligerswerk aan in verschillende landen voor korte en voor lange periodes. Ik heb deelgenomen aan twee zomerkampen en op deze manier heb ik mij verdiept in de geschiedenis. Afgelopen zomer was ik in het Poolse stadje Oswięcim, dat bekend is geworden door het vernietigingskamp Auschwitz. Met een internationale groep jongeren hebben we het kamp bezocht en verrichtten vrijwilligerswerk op een

oude joodse begraafplaats in de stad. Ondanks dat het een heftig thema was, hebben we met de groep ook veel plezier gehad en was het vooral interessant om elkaars culturen te leren kennen.

Door het bezoek aan het museum, mijn eigen afkomst en mijn belangstelling in deze geschiedenis, heb ik me afgevraagd hoe ik behandeld zou worden als ik vlak na de oorlog zou zijn geboren. Hoe zouden mensen naar mij hebben gekeken?
Hoe is dit geweest voor kinderen van Duitse ouders die vlak na de oorlog geboren zijn?
Wat voor gevolgen hadden de keuzes of de afkomst van hun ouders op hen na de oorlog?

We leven in de 21^e eeuw, waar de wereld steeds kleiner is geworden. Migratie en integratie is normaler geworden dan een aantal jaren terug. Nederland kent veel verschillende culturen. Dit is voor de meeste bewoners geen probleem. Ik vind het juist interessant om van anderen te leren en culturen uit te wisselen. Zo'n 70 jaar geleden was de mening hierover anders. Toen waren landen veel nationaler gericht.

In mijn profielwerkstuk onderzoek ik de kinderen van zogenaamde 'foute' ouders in Nederland. Ik kijk naar hoe deze kinderen in Nederland opgroeiden, wat voor relatie zij hadden met hun ouders, of ze beïnvloed werden door de geschiedenis van hun ouders tijdens de oorlog, en zo ja, op welke manier.

Hierbij kijk ik naar kinderen van NSB-ouders, kinderen van Duitse militairen en kinderen met een Duitse ouder. Ik wil kijken welke ervaringen deze kinderen hebben doorstaan en welke invloed dat had op hun leven, door de keuzes of de afkomst van hun ouders.

2. Hypothese

Ik doe onderzoek naar de ervaring van kinderen van 'foute' ouders. Ik let daarbij op drie verschillende groepen kinderen: 1) kinderen van NSB'ers, 2) kinderen van een Duitse militair, en 3) kinderen van ouders met een Duitse afkomst die vóór de oorlog naar Nederland waren gekomen en al ingeburgerd waren, toen de oorlog begon. Hierbij onderzoek ik wat voor gevolgen de keuzes of de afkomst van de ouders op de kinderen heeft gehad.

Ik verwacht dat bij alle drie de groepen overeenkomstige gevoelens van afwijzing en buitensluiting naar voren komen in hun verhalen. In de ogen van de meeste Nederlanders waren deze kinderen immers ook 'fout', net als hun ouders. Het waren kinderen van de vroegere vijand of kinderen van zogenaamde 'landverraders'. Deze kinderen hadden, net als hun ouders, 'geen recht van spreken'.

Mijn hypothese is dat bij deze kinderen sterke gevoelens van machteloosheid en anders-zijn hun ontwikkeling tot volwassene deels heeft bepaald. Ze werden immers beschuldigd van dingen waar ze helemaal niks mee te maken hadden. Ik veronderstel dat deze gevoelens het sterkst leven bij groep 1, kinderen van NSB'ers en groep 2, kinderen van Duitse militairen. Doordat hun ouders in de oorlog 'fout' waren geweest en de schuld doorgeschoven werd op de kinderen. Kinderen van Duitse ouders werden denk ik niet meteen gezien als 'fout', en waren vaak al volledig geïntegreerd. Hierdoor hebben zij ervaringen vanuit een ander perspectief. Ik vraag me af of ze door de bevolking anders werden gezien door hun Duitse afkomst.

Door middel van het lezen van boeken, het kijken van documentaires en het houden van interviews met deze kinderen (inmiddels op hoge leeftijd) probeer ik deze hypothese te onderzoeken en tot een conclusie te komen.

3. Nederland in de oorlog

De Bezetting

Op 1 september 1939 viel Duitsland Polen binnen en begon de Tweede Wereldoorlog. Na vier weken capituleerde Polen. In de loop van de maanden daarop verklaarden verschillende landen Duitsland de oorlog. Nederland besloot, net als de Eerste Wereldoorlog, neutraal te blijven. Hitler dacht daar anders over. Op 10 mei 1940 viel het Duitse leger echter Nederland binnen. Nederland toonde verzet maar na het bombardement op Rotterdam capituleerde Nederland. De komende vijf jaar had Duitsland de heersende macht in Nederland.

Na de inname van Nederland werden er Duitse troepen naar Nederland gestuurd en werd er een Duits bestuur opgesteld, geleid door een Rijkscommissaris.

In Nederland werd er geen militair- maar een burgerlijkbestuur aangewezen. Dit deed Hitler omdat de Nederlandse bevolking een zogenaamd 'broedervolk' was, dat overtuigd moest worden van het nationaalsocialisme. Volgens Hitler was cultuurvermenging van Duitsers en Nederlanders toegestaan, omdat Nederland van de Germaanse cultuur afstamde.

Duitse militairen in Nederland

Na de inval van het Duitse leger, moesten Duitse soldaten naar Nederland om de rust en de orde te handhaven. In 1943 waren er zo'n 125.000 man gelegerd in Nederland.

Daarna ging het normale leven gewoon weer door. Men sprak over de 'Hollandse nuchterheid', het 'accepteren van de werkelijkheid.' Het bleef rustig omdat er nauwelijks iets veranderde voor de Nederlandse bevolking. Het was wel te merken dat Nederland bezet was, omdat er vaker Duitse militairen te zien waren maar verder bleef het in de eerste jaren hetzelfde. De Duitse soldaten gedroegen zich allemaal heel netjes en vriendelijk. Deze vriendelijkheid was mede opgedragen aan de Duitse militairen.

In hun vrije tijd gingen ze naar het park, restaurants of bioscopen. Ze werden ook wel gezien als 'toeristen in uniforms.' Duitse soldaten in Nederland hadden het heel goed, in vergelijking met het Duitse leger in Oost-Europa, tot de invasie in 1944.

Nederlandse vrouwen kwamen door de aanwezigheid van het nieuwe bezettingsleger in aanraking met Duitse militairen. Het waren jonge, aantrekkelijke mannen in mooie uniformen die zeer aardig, hoffelijk en charmant waren. De soldaten waren ver van huis, verwijderd van hun familie en vrienden, en werden aangetrokken door de vele jonge vrouwen in Nederland. Er was steeds meer omgang tussen Duitse militairen en Nederlandse vrouwen. Hierdoor ontstonden er ook relaties tussen hen.

De legerleiding verbood seksuele omgang niet met Nederlandse vrouwen, maar stimuleerde het door iedere soldaat gratis voorbehoedsmiddelen te geven. In Duitsland heerste er in die tijd een modernere seksuele moraal dan in Nederland. Er waren vrouwen die met Duitse militairen omgingen om er zelf beter van te worden, of omdat ze niet geaccepteerd werden door Nederlandse mannen omdat zij uit een NSB gezin kwamen. Er waren natuurlijk ook vrouwen die echt verliefd werden op een Duitse militair. Voor de bevolking was dit ongeloofwaardig. 'Dat doen onze meisjes toch niet', werd er gezegd. Ze werden neergezet als 'moffenhoeren'. Het begrip liefde kwam niet aan bod. Maar 'verliefdheid in oorlogstijd was immers ook gewoon verliefdheid.'¹

Naarmate de oorlog vorderde, en zeker na de landing van de geallieerden in Normandië in 1944, ontstond er steeds meer onrust en verzet tegen de bezetter. Vooral onder Nederlandse mannen die opgeroepen werden om als dwangarbeiders in Duitse fabrieken te werken. Het verzet uitte zich in het opzetten van verzetsorganisaties met als doel om de bezetter te saboteren. Dit was gevaarlijk werk. Niet veel mensen durfden dit te doen, uit angst om opgepakt te worden. Mensen in het verzet waren meestal jonge alleenstaande mannen of vrouwen zonder gezin.

Door het toenemende verzet tegen de bezetter vertoonden Nederlandse vrouwen zich niet meer samen met Duitse militairen. De vrouwen zagen hun mannen vaak in het geheim, omdat de familie en de rest van de Nederlandse bevolking de omgang met de vijand verafschuwde.

Duitse militairen praten met Nederlandse vrouwen

Uit de relaties tussen Nederlandse vrouwen en Duitse militairen, werden er in Nederland zo'n 14.000 kinderen geboren. Vele kinderen werden door hun moeder verstoten, omdat het een schande was om als ongehuwde vrouw een kind te krijgen en zeker van een Duitse militair. Voor de opvang van deze kinderen werden er speciale Duitse klinieken geopend, omdat het Duitse Rijk zich verantwoordelijk voelde om de zogenaamde 'Wunderkinder' toch goed op te vangen.

De Nationaalsocialistische Beweging (NSB)

De National-socialistische Beweging in Nederland bestond werd opgericht in 1931 en bestond tot 1945. De partij collaboreerde met de bezetter en was in de oorlog de enige partij die toegestaan was. De partij werd geleid door Anton Mussert. De NSB stond het vaderland boven alles. Het algemeen belang kwam boven het groepsbelang en boven het persoonlijke belang. De partij werd in de loop van de jaren steeds radicaler in zijn normen en waarden.

¹ Citaat uit een krantenartikel van de NRC. Artikel 'Vrijen met de vijand' van 12 november 2015

Daardoor liep het aantal leden al vanaf 1935 terug, nog voor de oorlog uitbrak. Veel mensen keerden zich af tegen de radicalisering. Ondanks dat bleef de NSB voor een aantal Nederlanders een aantrekkelijk programma hebben.

De partij stelde het vaderland voorop, daarna het familieleven en pas als laatste het individu. Voor velen in Nederland klonk dit toentertijd aantrekkelijk. Je sloot je aan bij een partij, met een eigen krant, eigen bijeenkomsten. De kinderen gingen bij de Jeugdstorm.

Net als de Hitlergroet in Duitsland had de NSB een eigen groet. Daarnaast had de partij een jongerenbeweging, een studenten beweging, een landbouwbeweging en een dag- en weekblad. NSB-aanhangers waren vooral mensen uit de middenklasse.

Kortom, je belande in een wereld met allemaal mensen om je heen die hetzelfde dachten.

In de beste jaren van de NSB had de partij zo'n 100.000 leden. Voor een aantal Nederlanders was het lid worden van de NSB een bewuste keuze uit politieke overtuiging. Voor anderen was het een manier om veilig te zijn.

NSB'ers werden door het grootste deel van de bevolking verafschuwd. Ze werden als 'erger dan de bezetter' beschouwd, en gezien als 'landverraders'. Voor de Duitse bezetter was het logisch, zij streden voor hun eigen vaderland.

Duitse migranten in Nederland

Nederland heeft een bevolking met veel verschillende nationaliteiten. Door de geschiedenis heen heeft Nederland altijd veel migranten opgenomen. Tijdens de Gouden Eeuw waren dat voornamelijk joodse migranten uit Spanje, Portugal en uit het Oosten van Europa. Na het kolonialisme kreeg Nederland veel migranten uit Suriname, Nederlandse-Antillen, Indonesië. In het Interbellum ontstond er ook een grote migratiestroom van Duitsland naar Nederland. Het verlies van de Eerste Wereldoorlog in Duitsland, bracht een economische crisis met zich mee. Het land lag in puin en moest grote bedragen afstaan aan de overwinnende landen. Een deel van het Ruhrgebied en ook Elzas-Lotharingen werd ingenomen door de overwinnaars.

De Duitse bevolking ging gebukt onder de problemen van het land. Door de slechte economische situatie was er veel werkloosheid. Hierdoor gingen mensen opzoek naar een beter bestaan in het buitenland. Veel jonge Duitse vrouwen kwamen naar Nederland om daar te werken als dienstbode.

Duitse dienstbodes werden in Nederland met open armen ontvangen. Het beroep was niet populair onder de Nederlandse vrouwen. Zij hadden meer belangstelling om in fabrieken of winkels te werken omdat ze hier meer vrijheden hadden. Migrantenvulden de openstaande werkplekken in de maatschappij op. Dienstbodes kregen onderdak en verdienden geld, zodat ze later eventueel weer terug konden keren naar hun 'Heimatland'. In 1920 waren er zo'n 9100 Duitse dienstmeisjes werkzaam in Nederland. Dit was 4% van het totale percentage huishoudspersoneel in Nederland.

De bevolking was zeer tevreden met de Duitse dienstboden. Duitsers werden gezien als nette, vriendelijke en hardwerkende mensen. Doordat ze zo goed en hardwerkend waren, werden ze vaker gevraagd dan Nederlandse dienstbodes. Ook waren ze goedkopere arbeidskrachten. Al snel werden ze volledig opgenomen in de maatschappij.

In de jaren 30 positieve blik. begonnen te klagen. Ze Duitse dienstmeisjes mannen inpikten. Ook immigranten de werkgelegenheid van de Vanaf 1936 konden werken in Nederland Duitse dienstbodes doordat de bevolking ze accepteerde. De nationaalsocialisme en speelden daarbij een rol. indringers. Bij het liepen de spanningen Velen van hen waren Nederland dat ze geïntegreerd en soms nationaliteit hadden, doordat ze waren getrouwd met een Nederlander.

Twee Duitse dienstmeisjes in Nederland

veranderde deze Nederlandse vrouwen waren ontevreden dat de hun banen, maar ook hun was er het geloof dat de welvaart en de eigen markt bedreigde. immigranten alleen met een werkvergunning. kregen het zwaarder, geleidelijk aan niet meer opkomst van het de oorlogsdreiging Ze werden gezien als uitbreken van de oorlog verder op. echter al zo lang in inmiddels volledig waren zelfs de Nederlandse

4. Nederland na de oorlog

De bevrijding en de wederopbouw

In het najaar van 1944 werd het zuiden van Nederland bevrijd door de geallieerden. Ze trokken met tanks door de steden en dorpjes en deelden chocolade en sigaretten uit. De Nederlandse bevolking ten zuiden van de grote rivieren vierde feest. Het noorden was echter nog niet bevrijd.

De bevolking daar moest in de laatste fase van de oorlog de hongervinter zien te overleven.

De vreugde na de bevrijding van de geallieerden

Op 5 mei 1945 gaf Duitsland zich over en kon de vrede en de vrijheid in heel Nederland gevierd worden. De geallieerden werden met open armen ontvangen. Ze werden toegejuicht en met vlaggen begroet. Er was eindelijk een einde aan deze verschrikkelijke periode gekomen. Grote delen van Europa lagen in puin. Steden waren verwoest, de economie was ontwricht en de bevolking was uitgeput. Vooral de laatste periode van de oorlog is voor de Nederlandse bevolking zwaar geweest. Vele dwangarbeiders keerden na de oorlog terug naar Nederland. Bewoners van hele buurten waren tijdens de oorlog weggehaald en getransporteerd naar concentratiekampen. Slechts enkelen keerden terug. Waardoor in de joodse buurten de leegte en de stilte te merken was.

Een nieuwe tijd brak aan; de periode van de wederopbouw. Mensen keken vooruit en wilden hun dagelijkse leven van voor de oorlog weer herpakken. De bevolking moest hiervoor hard werken. Door alle verwoeste huizen en gebouwen bestond er woningnood. Dit bracht wel veel werkgelegenheid met zich mee, wat de economie stimuleerde.

Het Marshallplan van de VS bracht financiële steun in Europa. Geleidelijk slaagde Nederland er in om het land en de economie weer op te bouwen.

De arrestaties van foute Nederlanders

Naast de vreugde om weer een vrij land te zijn, heerste er na de bevrijding veel woede onder de bevolking. Deze woede kwam na vijf jaar bezetting tot uitbarsting. De bevolking keerde zich tegen degenen die zich in de oorlog hadden aangesloten bij de vijand, de NSB'ers.

Direct op 10 mei 1945 begonnen de arrestaties van 'foute' Nederlanders. Collaborateurs werden opgepakt en naar interneringskampen gebracht.

Dit oppakken ging vaak samen met veel geweld. De rechtsbescherming van verdachten werd vaak geschonden omdat er geen enkele sympathie bestond voor deze 'verraders'. Ook 'moffenmeiden', vrouwen die in de oorlog omgingen met Duitsers, werden opgepakt. Ze werden publiekelijk te schande gezet, kaalgeschoren en uitgescholden.

De 'foute' Nederlanders werden gevangen gezet zodat ze berecht zouden kunnen worden. Het juridische proces duurde vaak lang, omdat er 'Foute' Nederlanders worden na de bevrijding opgepakt geen haast gemaakt werd. De overheid was bang dat de bevolking door de woede en de wraak het recht in eigen hand zou nemen. Het opsluiten

was een straf maar ook een veiligheidsmaatregel. Een gevreesde 'Bijltjesdag'² heeft er in Nederland niet plaats gevonden (op enkele incidenten na). Je kunt het ook anders zien. In Nederland werd de 'bijl' niet gebruikt, maar de schaar wel.

Zo'n 50.000 'foute' Nederlanders kregen na de oorlog een 'maatregel' opgelegd. Hoe fouter in de oorlog, hoe zwaarder de straf. De straf kon bestaan uit gevangenschap in een interneringskamp om heropgevoed te worden. Hun Nederlands staatsburgerschap werd hen ontnomen. Voor de zware misdadigers werd de doodstraf weer ingevoerd. In totaal kregen 39 personen de doodstraf.

Interneringskampen waren meestal voormalige concentratiekampen. Er waren zo'n 100 tot 150 duizend mensen die naar deze kampen moesten. In de kampen waren slechte omstandigheden. Er was weinig voedsel en de kampbewakers waren streng. De kampbewakers waren vaak oud-verzetstrijders, die met afkeer naar de gevangenen keken en totaal geen medelijden met ze hadden. Dit zorgde ervoor dat in de kampen mensen soms zomaar neergeschoten werden als ze zich niet gedroegen, of als ze probeerden te vluchten. Hierop stond geen straf.

Na het arresteren en bestraffen van 'foute' Nederlanders keerde geleidelijk aan de rust en de orde terug. De vraag die daarna kwam was: wat te doen met collaborateurs nadat ze hun straf hadden uitgezeten? En ook, wat te doen met hun kinderen?

Na hun straf keerden de heropgevoede burgers weer terug in de maatschappij. Dit was niet gemakkelijk voor beide partijen. De bevolking wilde niet dat de gevangenen terug in de samenleving kwamen. Hierdoor was het voor hen die terugkeerden erg moeilijk. Ze werden niet opgenomen in de samenleving. Hierdoor kwamen ze in een isolement terecht.

Operatie Black Tulip

Nederland was na de oorlog grotendeels verwoest. Door de schade kwam de handel en economie stil te liggen waardoor de welvaart in Nederland flink daalde. De Nederlandse overheid eiste van Duitsland een schadevergoeding van 25 miljard gulden. Ook wilde Nederland een stuk Duits grondgebied annexeren. Beide eisen zijn nooit ingewilligd. Wel haalde Nederland na de oorlog de naar Duitsland overgeplaatste Nederlandse machines weer terug.

Nederland eiste veel terug, maar wilde ook wat kwijt: de Duitsers die in Nederland woonden.

De overheid kwam in september 1946 met de 'Operatie Black Tulip', met als doel om in Nederland wonende Duitsers het land uit te zetten. Elke Duitser werd verzocht het land te verlaten.

De politie pakte de Duitsers op en het Nederlands Beheers Instituut deed het papierwerk. Duitsers die werden opgepakt mochten maar beperkt spullen meenemen. Ze werden in een kamp gestopt bij Mariënbos in Nijmegen. Daar moesten ze wachten op verdere uitzetting.

De uitwijzingsmethode was vrij willekeurig. Als eerst werden de Duitsers die tijdens de oorlog in dienst waren of zich 'fout' hadden gedragen uitgewezen. Vervolgens was de groep die na 1933 naar Nederland was gekomen aan de beurt. Duitsers die wel mochten

² Bijltjesdag: dag waarop men landverraders afstraft.

blijven, waren mensen die goed waren voor de Nederlandse economie. Dit waren werkkrachten en ambachtslieden.

Al snel kwam er kritiek van de geallieerden en de kerk op dit beleid, omdat de uitzetting tegenstrijdig was met het principe van de naastenliefde. Ook ontstond er steeds meer kritiek vanuit de bevolking, die hun eerder ingeburgerde Duitse burens zagen vertrekken. In 1948 begon Operatie Black Tulip vast te lopen en vanaf 1950 werden er geen Duitsers meer uitgezet. In totaal zijn er tussen 1946 en 1950, 3691 Duitsers uitgezet. Dit was 15% van het totale aantal Duitsers in Nederland.³

Integratiebeleid na de oorlog in Nederland

De haat tegen Duitsland was aan het einde van de oorlog zeer aanwezig in Nederland. Niet alleen tegenover Duitsland, maar vooral tegen Nederlanders die zich gedurende de oorlog bij de bezetter hadden aangesloten. De Nederlandse overheid wilde zo snel mogelijk een integratiebeleid voeren om de mensen die zich in de oorlog 'fout' gedragen hadden zo snel mogelijk weer op te nemen in de samenleving. Hier is echter geen sprake van geweest, omdat de bevolking zich afwijzend opstelde. Het wederzijdse vertrouwen moest weer groeien. Alleen een poging tot vergeving en verzoening, kan het vertrouwen en het solidariteitsgevoel van een bevolking terug krijgen.

Nederland heeft veel moeite gehad om het thema van de 'foute' Nederlanders bespreekbaar te maken. De Nederlanders die zich in de oorlog 'fout' hadden gedragen, of de 'moffenmeiden' daar werd niet graag aandacht aan besteed. Het is als het ware een 'vergeten' generatie.

5. Kinderen van...

Na en tijdens de oorlog werd er een nieuwe generatie geboren. Dit was de generatie die de oorlog niet bewust meemaakte, maar via de familie en omgeving wel de gevolgen ervan meekreeg.

De oorlog bedrukte in Nederlandse gezinnen met een zwart verleden de stemming. 'Het was een onderwerp waar niet over gesproken werd', heb ik vaak gehoord en gelezen.

In dit hoofdstuk komen de kinderen van Duitse militairen, kinderen van NSB ouders en kinderen van Duitse ouders aan bod.

Ik let hierbij op in hoeverre de kinderen te maken hebben gehad met ervaringen van afwijzingen, pesterijen, uitsluitingen en ik kijk naar wat voor gevolgen dat heeft gehad op hun ontwikkeling.

Het kan een kind op jonge leeftijd erg beschadigen. Het veiligheidsgevoel en eigen zelfbeeld kan hierdoor aangetast worden.

Ook kunnen er schuldgevoelens over het oorlogsverleden van hun ouders een rol spelen.

5.1 Kinderen van Duitse militairen

3 bronnen uit de tv-uitzending Andere Tijden, aflevering Black Tulip, 13 september 2005

Tussen Nederlandse vrouwen en Duitse militairen ontstonden er in de loop der jaren relaties. In sommige gevallen raakten de vrouwen zwanger. Er werden zo'n 13.000 tot 15.000 wettige en onwettige kinderen geboren in de oorlogsjaren. Bij de geboorte werden vrouwen vaak opgevangen in geboortehuizen van de Nationalsozialistische Volkswohlfahrt (NSV), zoals het Mutter- und Säuglingsheim in Amsterdam. De reden dat de NSV zich bemoeide met deze vrouwen was omdat ze zagen dat ze in Nederlandse klinieken niet goed behandeld werden. Ook voelden ze zich verantwoordelijk omdat het deels Duitse kinderen waren. 'Wunderkinder' werden ze ook wel genoemd. De NSV was een sterk racistische organisatie. Voor hen was het kweken van het juiste ras het allerbelangrijkste.

Er waren maar weinig vrouwen die hun kind wilden houden. Het was namelijk een schande. NSV wilde dat de moeders afstand zouden doen van hun kinderen, zodat ze ze weg konden brengen naar Duitsland. 'Eindeutschung' noemde men dat. Moeders die hun kind wel behielden voedden het kind vaak alleen op omdat de vaders er niks te maken mee wilde hebben, het kind niet erkenden of ze te werk gesteld werden. Ook kwam het voor dat sommige soldaten niet wisten dat hun vrouw zwanger was geraakt.

Na de oorlog werden vrouwen die omgang hadden met Duitse militairen als zondebok bekeken. Ze werden soms op publiekelijke plaatsen kaalgeschoren, vernederd en mishandeld. Deze vrouwen werden naar interneringskampen gebracht en heropgevoed. Ze moesten inzien dat het hun eigen schuld was. Getrouwde vrouwen werden zwaarder gestraft. Het huwelijk met een lid van de voormalige bezettingsmacht werd gezien als verraad van de Nederlandse natie.

Door de uitsluiting na de vrouwen over Dit ging ze verhuisden. Zo een nieuw leven vrouwen die een Duitse militair vergeten van de moeilijker. Door zij altijd aan die tijd Sommige vrouwen mee omgaan, en behandelden hun kind niet goed. Soms beschuldigden ze hun kind ervan dat ze niet opgenomen werden in de samenleving.. Ze konden hun kind niet aanraken en liefde geven.

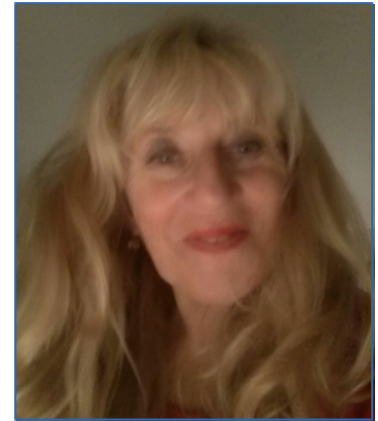

vernederding en de oorlog, zwegen hun geschiedenis. gemakkelijker als konden ze elders beginnen. Voor kind van een hadden, was het oorlog echter hun kind werden herinnerd. konden hier niet

De kinderen groeiden op in een omgeving waar iedereen zweeg, om nare situaties als afwijzing of pesterijen te voorkomen. Het was echter wel zo dat hoe erg je ook je best deed om het te verzwijgen, dat er altijd mensen waren die van hun verleden afwisten.

Iedereen wist het, behalve de kinderen zelf. Die wisten zelf vaak niks van hun vader en al zeker niet van hun Duitse afkomst. Op jonge leeftijd al merkten de kinderen wel dat er iets niet klopte. Er ontstond een gespannen sfeer door het alsmaar zwijgen. Doordat iedereen zweeg, namen kinderen het zwijgen automatisch over. Zonder precies te weten waarover er werd gezwegen.

Kinderen die opgroeiden in pleeggezinnen of in weeshuizen, wisten jarenlang niet uit welk milieu zij voortgekomen waren. Vaak merkten zij op de manier waarop mensen hen behandelden dat er iets aan de hand was. Pas op latere leeftijd zijn zij er dus achter gekomen dat ze een kind van een Duitse militair waren.

Meestal gingen zij eerst op zoek naar hun moeder, daarna naar hun vader. Sommige moeders wilden geen enkele informatie loslaten over de vader. Ze vertelden dat ze het niet meer wisten, of ze gaven een verkeerde naam op. Hierdoor zijn er nog steeds kinderen die niets weten over hun vader. Als de moeder het wel vertelde was dit nog geen verzekering van het vinden van de vader. De zoektocht duurde lang en vaak was er te weinig informatie om de vader op te kunnen sporen. Soms was het al te laat.

Als kinderen erachter kwamen dat zij een Duitse militair als vader hadden, zwegen zij zelf hierover omdat ze zich voor hun afkomst schaamden.

Kinderen werden soms openlijk gepest of buitengesloten doordat hun moeder een 'moffenhoer' was en hun vader een 'foute' Duitser. Ze kregen sterk het gevoel dat ze niet een gewenst kind waren en er eigenlijk niet hoorden te zijn.

Er waren kinderen die opgroeiden in een gezin. De moeder was dan na de oorlog met een Nederlandse man getrouwd waardoor zij en haar kind de bescherming van de vader en de gezinssituatie kregen.

Interview Monika Diederichs

Monika Diederichs werd geboren eind zomer 1945 in Duitsland. Haar moeder was tijdens de oorlog verliefd geworden op een Duitse militair. Hij kwam naar Nederland omdat hij daar werd ingezet. Toen hij weer terug naar Duitsland moest, om een opleiding in Berlijn te volgen, besloot haar moeder om ook naar Duitsland te gaan. Een paar jaar later werd Monika geboren, in het huis van haar grootouders in Duitsland. Een jaar later trouwden ze. In augustus 1947 stierf haar vader aan Tuberculose. In 1948 ging haar moeder terug naar Nederland. Daar trouwde ze met een oude jeugdvriend. Hij werd Monika's tweede vader.

Jeugd

"Toen ik zes of zeven jaar was gingen we voor het eerst weer terug naar Duitsland. Ik wist helemaal niks meer. Het enige wat ik wist was dat we naar een opa en oma in Duitsland gingen. Ik vroeg me af waarom ik drie opa's en oma's had, maar als kind maakte ik me daar niet druk over, het was prima. Als kind accepteer je alles. Ik kan me herinneren dat een vrouw (mijn oma) op mij af gerend kwam, ik wist alleen niet wie ze was. Ik snapte de hele context niet. Wat ik wel merkte, was dat die vrouw mij

heel lief vond en dingen voor mij kocht. Ik heb me altijd heel erg thuis gevoeld in dat huis.

Toen ik een jaar of 13 was, slenterde ik eens door het huis, totdat ik een foto tegen kwam. Het was een foto waar een jongetje op stond, dat sprekend op mij leek. Toen viel het puzzelstukje op zijn plek en begreep ik wat er aan de hand was. Het jongetje op de foto was mijn vader.

Vervolgens heb ik het aan niemand verteld. Ik zweeg erover.

Niet heel lang daarna heeft mijn moeder mij 's avond bij zich geroepen. Toen zei ze: 'Moon, kom even zitten, ik moet je wat vertellen.' Ik weet vandaag nog steeds precies wat ze zei: 'Moon, weet je dat papa je papa niet is'.

Daarna heb ik vreselijk gehuild, en geschreeuwd dat ik geen mof als vader wilde. Daarna hebben we er nooit meer over gesproken, tot jaren later.

Mijn moeder begon er nooit zelf over te praten. Maar als ik haar wat vroeg antwoorde ze mij wel altijd.

Ik heb altijd al geweten dat er iets was wat niet klopte, maar ik wist niet wat. Deels door de familie van mijn (tweede) vader, die nooit zo aardig waren tegen mij.

Mijn moeder had altijd een bepaalde houding naar mij. Ze was altijd bang dat ik de boel zou verraden. Zou verraden wie ik was.

Mijn moeder had altijd een afwijzende houding. Niet naar Duitsland, maar naar het verhaal met mijn vader en mijn geboorte. Ze was gek op me, maar door mij werd ze er steeds aan herinnerd. En ze wilde er heel graag bij horen in Nederland. Vanaf het moment dat mijn broertje geboren werd, werd mijn moeder geaccepteerd in de familie van mijn (tweede) vader.

Mijn moeder was heel beschermend, haar hele leven lang. Dat heb ik niet altijd zo geïnterpreteerd. Ik dacht daardoor heel lang dat ze niet van me hield, omdat ze mij altijd afschermde van alles en iedereen. Ze was altijd zo dubbel. Ze hield heel veel van mij, maar ze hield niet van de geschiedenis die de geschiedenis werd na de Tweede Wereldoorlog, waarin zij als een soort van zondebok werd aangewezen. Deze zondebok bleef ze voor haar omgeving en later ook voor zichzelf, tot aan haar dood.

Ik weet nog tamelijk veel over mijn vader. Ik ken m'n grootouders, ik heb schilderijen en foto's van mijn vader en van mijn Duitse familie. Maar mijn vader heb ik niet gekend. Ik was twee jaar oud toen hij overleed. Mijn moeder zei dat hij autoritair was en mijn oma vertelde positieve verhalen over hem. Hij was de held van het dorp. Hij was heel intelligent en knap.

Deze verhalen zetten echter geen goed beeld neer van wie mijn vader nou daadwerkelijk was. Ik weet dat hij graag een meisje wilde en dat hij mij Monika wilde noemen. Dat is het enige wat ik weet. Ik heb geen beeld van hem, omdat ik hem niet gekend heb.

Ik heb niet zoveel contact gehad met mijn Duitse familie. Maar Duitsland is altijd heel belangrijk voor mij geweest. Voornamelijk daar waar ik geboren ben.

Werd er thuis gesproken over de oorlog?

Thuis werd er nooit over de oorlog gesproken. Ik heb alles uit geschiedenis boeken geleerd. Mijn ouders hebben mij ook nooit iets verteld over politiek.

Mijn ouders hebben me goed verzorgd, maar niet echt opgevoed, als je bijvoorbeeld kijkt naar de geschiedenis. Ze hebben mij nooit wat geleerd, niet alleen niet over de oorlog.

Heeft u nare ervaringen gehad doordat u een kind was van een Duitse militair?

Ik ben een paar keer als 'moffenkind' betiteld. Ik dacht altijd dat het positief was, het kan aardig bedoeld zijn. Je had vroeger mofjes, soort handschoenen om je handen in de winter warm te houden. Alleen de intonatie was niet zacht, dus ik voelde dat het niet goed bedoeld was.

Dit soort gebeurtenissen blijven niet echt hangen bij mij. Ik krijg eigenlijk meer het gevoel van dat het logisch is. Ik ben er gewend aan geraakt.

Wel ben ik gevoelig voor afwijzingen. Nederland is niet echt veilig voor mij, de mensen zijn niet veilig. Mijn veiligheidsgevoel is heel erg aangetast.

Het aangetaste onveiligheidsgevoel kwam doordat mensen altijd een afwijzende, de rug toe kerende houding naar mij toe hadden. Net niet geaccepteerd worden, om geen redenen.

Ik had veel liever gehad dat mensen me in het gezicht hadden uitgescholden, of dingen hadden gezegd. Maar de onuitgesproken afwijzende houding, heeft mij een heel onveilig gevoel gegeven.

Vanaf mijn 20 kreeg ik last van angststoornissen en hyperventilatie.

Na het overlijden van mijn Duitse oma begon dat. Dit kwam meestal terug tijdens stress periodes, afscheid nemen van etc.

Ik heb me altijd meer geaccepteerd gevoeld in Duitsland dan hier. Daar was ik altijd gelukkig. Iedereen was lief en blij als ik er was. Maar Nederland is toch mijn land, mijn moederland.

Op latere leeftijd heb ik nog een keer te maken gehad met afwijzingen.

Ik wilde promoveren met mijn promotieonderzoek: 'Wie niet geschoren wil worden, moet stil zitten'. Mijn begeleider was altijd erg enthousiast en ondersteunde mij. Toen ik klaar was met mijn onderzoek en ik op het punt stond te promoveren kreeg ik een mail van mijn begeleider dat er iets tussengekomen was. Met name één van de leden van mijn begeleidingscommissie had problemen met mijn aanpak. Hij vroeg zich af of ik i.v.m. met mijn achtergrond wel de juiste persoon was om dit onderzoek te doen. Zo zou ik te weinig objectief naar het kaalscheren hebben gekeken. Op zich een eigenaardige conclusie omdat mijn promotor mij juist prees voor de objectiviteit waarop ik het onderwerp behandeld had. Mijn vertrouwen in de wetenschappelijke wereld was op slag verdwenen. Als ik ergens vertrouwen in had, dan was dat in de wetenschappelijke wereld. Daar had ik mij dus in vergist. Het was een niet politiek correct onderwerp, zeker niet met mijn achtergrond.

Hoe kijkt u naar de verhouding Nederland-Duitsland, is deze relatie de afgelopen jaren veranderd?

Duitsland en Duitsers oké, maar als ze moffen zeggen of praten over 'Mofrika', dat vind ik heel vervelend. Het is een enorm scheldwoord, dat gebruik je niet.

Als het over de oorlog gaat waren alle Duitsers voor Hitler, wordt er gezegd. Niet door iedereen, maar door een aantal. Terwijl er ook heel veel Duitsers tegen Hitler waren. Maar hier konden ze niks over zeggen, anders kregen ze de kogel.

In Nederland heb ik veel moeite moeten doen om het onderwerp enig bespreekbaar te maken. Nederland wilde niet graag weten, dat achter die vrouwen die kaal geschoren

werden, ook gewoon meisjes zaten die helemaal niet zo 'fout' waren als in de geschiedenisboeken geschreven staat. Over de kinderen ervan werd helemaal niet gesproken. In Noorwegen en Denemarken werd daar beter mee om gegaan.

Nederland wil altijd het beste jongetje van de klas zijn. Ze schuiven een deel van de geschiedenis die ze liever niet willen onder het vloerkleed. Ik praat hier niet alleen over de behandeling van collaborateurs in Nederland, maar ook over wat er in Nederlands-Indië is gebeurd.

Ik vind dat Duitsland hier veel beter mee om heeft kunnen gaan.

Duitsland heeft erkend dat ze verantwoordelijk waren. Ze hebben geaccepteerd dat zij het nageslacht zijn van de verschrikkelijke geschiedenis. En hebben geprobeerd daar goed mee om te gaan.

Hier wordt je met het scheve oog aangekeken, denken ze dat je partijdig bent. Nou ik ben historica, ik heb geleerd om de dingen op een historische manier te bekijken en geleerd om bronnenonderzoek te doen. Maar dat speelt daar niet mee, ik ben een kind van een Duitse militair.

Zodra het neer komt op 'fout' in de oorlog, wordt er op een niet objectieven manier naar gekeken. In Nederland komen alleen de helden, hongerwinter en holocaust ter sprake. Dat vind ik heel jammer.

Er is wel een verandering over hoe er nu naar Duitsers gekeken wordt. Als je kijkt naar wat er nu gebeurd met de vluchtelingen in Duitsland. Heeft dat natuurlijk alles te maken met de oorlog. De schuld die er op Duitsland rust krijg je niet makkelijk meer weg. Duitsland is daar nog steeds mee bezig, door zoveel vluchtelingen op te nemen. In andere tijden is dat wel anders geweest. Zij hebben als eens eerder een democratie verloren aan een dictatoriaal regiem.

Duitsers zijn toch een stuk populairder geworden, omdat ze zo netjes, 'gründlich' en vriendelijk zijn.

Wat voor invloed had de oorlog op u?

De Holocaust heeft altijd als een donkere wolk op de geschiedenis gelegen. Een tijd heb ik de hele oorlog op mijn geweten gehad. Dan vroeg ik mij altijd af waarom ik een 'erwünschtes' kind was maar joodse kinderen werden vermoord. Het was de reden dat je er nu niet mocht zijn. Net als dat de anderen er ook niet mochten zijn. Het heeft een hele grote impact op mij gehad. De gevolgen van de oorlog heb ik gevoeld, maar ik ben er niet ongelukkig van geworden. Ik heb geleerd ermee om te gaan.

Ik heb een poosje niet Duits willen zijn. Heel lang heb ik de Duitse nationaliteit gehad totdat ik trouwde. Tegenwoordig maakt het niet mij niet meer uit, we zijn Europeanen. Als ik in Duitsland was, wilde ik naar Nederland. Als ik in Nederland was, wilde ik naar Duitsland. Ik voelde mij altijd meer geaccepteerd in Duitsland.

In Duitsland werd er altijd zo open en vriendelijk omgegaan met het onderwerp over kinderen van Duitse militairen.

Hoe was het voor u dat er nog vele andere mensen waren die kinderen van een Duitse militair waren?

Begin jaren 90 hoorde ik een radio-uitzending over kinderen van Duitse militairen. Voor die tijd dacht ik heel lang dat ik het enige kind van een Duitse militair was. Ik heb er

eerst jaren niks mee gedaan. Na mijn studie heb ik contact gezocht met mensen die net als ik ook een Duitse militair als vader hadden. Dat was heel bijzonder. Het was net alsof je ineens samen een gezin werd. Ik heb ook heel veel gespreksgroepen geleid. De meesten waren op zoek naar hun vader. Ik was een van de weinige die veel herinneringen had aan het Duits-zijn, mijn Duitse familie.

Hoe kijkt u naar 4 en 5 mei?

Ik heb 4 en 5 mei altijd vervelend gevonden. Ik heb mijn kinderen altijd opgevoed zoals het hoort. We herdachten 4 mei altijd. Maar zelf had ik altijd een heel dubbel gevoel. Toen ik 13 of 14 was, woonde ik in Amsterdam. Ik wist nog maar net dat mijn vader een Duitse militair was. Het was 4 mei en er was een herdenking bij een gedenkplaats. Toen de slachtoffers herdacht werden, in de twee minuten stilte, dacht ik aan mijn vader. Ik raakte helemaal in paniek, want ik mocht niet aan mijn vader denken want hij was fout. Ik moest juist denken aan de mensen die overleden zijn door de 'foute' Duitsers. Tot mijn schande ben ik toen lachend weggelopen, omdat ik niet wist hoe ik met de paniek moest omgaan. Daarna ben ik nooit meer naar een herdenking geweest.

Ik zou nooit op de Dam willen staan, tussen alle mensen. Als ik alleen zou zijn, zou ik er wel willen bij zijn. Door de drukte raak ik in paniek. Het heeft altijd te maken met een soort gevoel van schuld.

Tijdens deze herdenkingsdagen heb ik veel paniekaanvallen gehad, en wilde ik ook graag altijd weg.

Op een gegeven moment ben ik een keer naar Bevrijdingspop geweest, en het was heel gezellig. Maar het gevoel blijft dubbel. Ik wil feest vieren, maar aan de andere kant moet ik ook altijd aan mijn vader denken. Hij was een oorlogsslachtoffer, maar dat mag hij niet zijn.

Tegenwoordig denk ik gewoon aan mijn vader, want dat is mijn verdriet. Tijdens deze dagen herdenk ik hem.”

Monika Diederichs vertelde mij dat kinderen die in Nederland opgroeiden na de oorlog een moeilijke tijd hebben gehad. Niemand wilde ze adopteren of in huis nemen. Men wilde geen kind van een Duitse militair.

Monika heeft altijd de bescherming van haar Nederlandse vader gekregen. Hij was een buffer voor haar en haar moeder.

Kinderen die in pleeggezinnen of in tehuizen zijn opgegroeid hadden dat niet. En hadden daardoor ook een heel ander beeld van hun moeder. Sommige kinderen van Duitse militairen dachten heel negatief over hun moeder, doordat zij hen had afgestaan waardoor ze in een pleeggezin of een tehuis belandden. Ze hadden niet in de gaten hoe moeilijk het ook voor de moeders moet zijn geweest, om een leven in Nederland op te bouwen. Ze hebben altijd een deel van hun leven moet verzwijgen om een leven te hebben. Dit is tot hun dood zo gebleven. De kinderen kijken daar op een andere manier tegen aan. En zijn in een omgeving opgegroeid waar het onbegrip en de woede naar die vrouwen toe zeer groot was. Kinderen nemen dit automatisch over. En noemen hun moeder dan soms gewoon 'moffenhoer'.

5.2 Kinderen van NSB'ers

Na de oorlog werden alle NSB'ers vanaf 18 jaar gearresteerd en naar interneringskampen gestuurd. Hun kinderen moesten ze achterlaten. Voor de overheid werd de grote vraag: wat te doen met deze kinderen? Zo'n 50.000 kinderen zaten na de oorlog zonder

ouders. 4.000 daarvan hadden hun ouders verloren vanwege hun joodse afkomst. Het andere deel waren kinderen van de 'foute' ouders. Bureau Bijzondere Jeugdzorg zocht voor deze kinderen naar een verblijfsadres. Tehuizen waren al snel vol en het vinden van pleeggezinnen was moeilijk, omdat maar weinig gezinnen kinderen van 'foute' ouders wilden opnemen.

De heropvoeding van deze jeugd was heel belangrijk. De kinderen moesten het verschil tussen 'goed' en 'fout' leren. Hierbij lag de nadruk op de geestelijke en lichamelijke ontwikkeling, maar vooral op culturele vorming. Kinderen moesten uitgroeien tot een beter sociaal individu. Door het heropvoeden werd er geprobeerd om te voorkomen dat er een nieuwe groep van ontheemden zou ontstaan.

Ze moesten inzien dat zij uit een gezin kwamen dat aan de verkeerde kant had gestaan.

De integratie is na de oorlog niet goed gelukt. Voor de bevolking bleef 'goed' en 'fout' bestaan in de samenleving. En de kinderen gingen terug in hun gezinnen na de vrijlating van de collaborateurs.

In de samenleving bleven zij de buitenbeentjes. De bevolking had een afwijzende houding naar ze. Kinderen op school werden vaak gepest en buitengesloten. Ouders vertelden hun kinderen, dat ze maar beter niet met hen om konden gaan. Kinderen raakten daardoor in een isolement, en zwegen over hun verleden omdat ze zich ervoor schaamden. Ze zwegen hierover om er bij te kunnen horen. De grote angst was voor hen dat het ontdekt zou worden.

Hierdoor gingen kinderen hun eigen leefomgeving beschouwen als een gevaarlijke en onbetrouwbare plek. Een plek waar ze uitgesloten werden, zonder echt goed te weten waarom, omdat niemand er over praatte.

Sommige kinderen konden niet zwijgen, omdat hun ouders in de oorlog bekende NSB'ers waren geweest. Een voorbeeld hiervan is de familie Rost van Tonningen. Vader was tijdens de oorlog een van de bekendste NSB'er. Na de oorlog is hij gevangen genomen en omgekomen. Zijn vrouw bleef altijd trouw aan hem en aan het Nationaalsocialisme. Zij kregen drie kinderen, en zij werden vaak geconfronteerd met nare ervaringen door de keuzes en de politieke overtuigen van hun ouders.

Zij konden niet zwijgen en kregen daarom alles over zich heen. De oudste zoon Grimbart zei dat als je niet kunt zwijgen, je ook niets te verbergen hebt.

Zwijgen brengt je in zekerheid om pesterijen en afwijzingen te voorkomen, maar het maakt bang en onzeker omdat de angst er is om ontdekt te worden.

Ik interviewde Bettina Drion. Zij is de kleindochter van een NSB'er en heeft hierover veel onderzoek gedaan, en de boeken Porselein en Scherven geschreven.

Interview Bettina Drion

Bettina Drion is de kleindochter van een NSB'er. Hij werd vlak na de oorlog opgepakt en als een van de weinige collaborateurs in Nederland geëxecuteerd. Toen dit gebeurde was de vader van Bettina negen jaar oud. Na de dood van zijn vader, sprak niemand er in de familie over hem. Hij werd doodgezwegen waardoor Bettina's vader al snel merkte dat er iets met zijn dood aan de hand was.

Haar grootvader sloot zich aan bij de NSB in 1933, doordat een zwager hem overtuigd had om zich bij de partij aan te melden. Hij heeft dit later weer opgezegd, omdat de partij verboden werd. In de oorlog sloot hij zich opnieuw aan.

Bettina ging op zoek naar de geschiedenis van haar grootvader, en heeft daar het boek 'Porselein' over geschreven.

“Mijn grootmoeder werd na de oorlog ook opgepakt en gevangen gezet in een interneringskamp in 1945. Toen ze vrij kwam had ze niks meer, geen bezittingen, geen man en geen kinderen want die waren haar afgenomen. Deze verschrikkelijke periode van haar leven heeft ze daarna voor goed weggeschoven, en heeft er nooit meer over gepraat. Mijn vader merkte dat er een soort taboe om zijn vader hing, en stelde daardoor geen vragen. Hij vindt het heel jammer dat zijn moeder er nooit over gepraat heeft. Tot haar dood heeft ze gezwegen. Mijn vader wist dat zijn vader omgekomen was. Hij wist dat zijn vader bij de partij zat, en dat hij was doodgeschoten. Hij wist het niet precies, hij was negen en zijn moeder zei niks. Ook wist hij dat zijn vader in de gevangenis had gezeten. En dat hij voor de Duitsers had gekozen.

De impact daarvan heeft hij pas later ontdekt. De woede van de Nederlanders. Voor hem was zijn vader gewoon zijn vader.

Hij wist bijna niets meer over zijn jeugd en kon zich ook niks meer van zijn vader herinneren. Hij had alles weggeloopt. Als er nooit over iemand gesproken wordt, blijven herinneringen niet levend. Als je dingen hoort, foto's ziet, grapjes, of je lijkt precies op je vader, dan blijft het levend. Maar als zoiets niet genoemd wordt zakt dat weg.

Doordat ik tijdens het interview voor mijn boek hele simpele vragen stelde kwamen er herinneringen naar boven. Ik moest heel diep graven, wilde ik iets bij hem los krijgen.

Is zwijgen beter dan praten?

Ik denk dat het afhankelijk is van de generatie waar je toe behoort. Mijn oma heeft er het zwijgen toe gedaan. Haar man werd geëxecuteerd. Daar heeft ze nooit over gepraat. Ze heeft alleen een keer verwezen naar brieven die op zolder lagen, die mijn grootvader aan haar geschreven had.

In die brieven vraagt mijn grootvader aan haar, of zij hem als voorbeeld wil gebruiken hoe het niet moet. Hij wilde dat zij over hem zou praten, om anderen daarmee te helpen. Doe het niet zoals mijn man het deed. Ondanks dat heeft ze dit niet gedaan, maar zweeg ze erover.

Ik begrijp dat, want omdat zij zweeg en verhuisde naar een andere plaats, kon zij de pijn weg stoppen en een nieuw leven proberen op te bouwen.

En bovendien was het gevaarlijk om erover te praten, omdat je meteen gestigmatiseerd werd door de buurt.

Mijn oma heeft zich door haar zwijgen gered. Mijn vader heeft dat automatisch overgenomen. Ze heeft het heel goed kunnen verzwijgen, doordat mijn grootvader dood was. Je kunt beter iets verzwijgen als de persoon waarover het gaat niet meer leeft. Zij trouwde met een ander. Het was makkelijker om een geheim te bewaren.

Heeft uw vader nare ervaring gehad wegens de keuzes van zijn vader?

Mijn vader heeft nooit nare ervaringen gehad door de keuzes van zijn vader, omdat niemand het wist. Door het zwijgen bleef dat een geheim. Maar dat neemt niet weg dat hij daar evengoed geen last van had.

Verbergen maakt ziek. Want als je altijd maar een groot deel van wie jij bent moet verbergen, dan ben je niet een compleet mens. Op den duur gaat dat rotten. Er komt een moment wanneer het eruit moet.

Ik denk dat het beter is om te praten. Maar tegelijkertijd gaat het als eerst om je eigen veiligheid. Als praten onveilig maakt, moet je het niet doen. Pas als je denkt de kust is veilig, dan kun je het beste praten.

In Nederland was er na de oorlog zo'n grote woede, dat er minstens 60 jaar nodig was, wilde je de woede in Nederland een beetje tot rust komen. Toen was mijn oma al lang dood. Dus die heeft niet lang genoeg geleefd om uiteindelijk te kunnen praten. Zolang zij leefde was het onveilig.

Wat heeft het zwijgen met uw vader gedaan?

Ik wist het niet, dus ik kon eigenlijk niets merken. Ik was verbaasd dat mijn vader daar nooit iets over verteld had. Ook omdat ik dacht, dat mijn grootvader was omgekomen vanwege z'n joodse achternaam, daar had ik zelf een verhaal bij bedacht. In de tien jaar die daarop volgden ontdekte ik dat ik precies hetzelfde deed. Ik schaamde me, ik vond het heel erg.

Alles wat ik over de oorlog hoorde, zag ik in een ander licht. Want ik wist niet wat mijn grootvader had gedaan. En wat je niet weet, maakt angstig. Want ik kon hem op elk plaatje invullen, welke film ik ook zag. Ik vroeg mij af of hij dit gedaan had.

Daarom ben ik ook zo tegen zwijgen. Het werd een steeds grotere boeman in mijn hoofd. En ik begreep steeds meer waarom mijn vader zweeg.

Ik begon mijn vader in een ander daglicht te zien. Ik begon te beseffen wat mijn vader al wel niet allemaal heeft moeten doorstaan. Ik herinnerde me nog dat hij soms hele erge driftbuien had. Deze waren zo explosief, dat ik daar bang van werd. Ik vroeg me later af of dit te maken zou hebben met zijn onverwerkte verdriet.

Want als je altijd iets moet verbergen, kost dat een hoop energie, die je niet altijd onder controle kunt houden.

Mijn vader is een hele bescheiden man. Hij is bang om op te vallen. In z'n leven heeft hij een paar grote kansen gehad, maar hij heeft deze kansen niet genomen uit angst om op te vallen. Want als hij op zou vallen, was de kans dat iemand hem zou ontmaskeren vele malen groter. Hij ging dit soort kansen bewust uit de weg.

Dit is een negatief gevolg van het zwijgen. Je kunt nooit echt laten zien, wat er allemaal in je zit. Je verbergt het negatieve, maar je mooiste kanten komen ook niet tot bloei.

Werd er in uw familie over de oorlog gesproken?

Bijna niet. Het was een te gevoelig en beladen onderwerp. Ik weet wel dat mijn moeder op 4 mei altijd erg streng was om twee minuten stil te zijn. Vroeger was ik ook niet zo bezig met de geschiedenis. Ik had geschiedenis niet eens in mijn vakkenpakket. Pas toen ik begon met het schrijven van mijn boek, ben ik mij gaan verdiepen in de Tweede Wereldoorlog.

Mijn kijk op 4 en 5 mei is veranderd. Toen ik het niet wist leefde ik heel erg mee. En toen ik het wel wist, leefde ik ook heel erg mee, maar voelde ik ook een soort van schuld. Ik kon niet meer denken, 'wat erg toch wat ze die joden allemaal aangedaan hebben'. Want 'ze', dat was ook mijn opa. Dat voelde heel gek. M'n perspectief was veranderd.

Mijn vader vond 4 en 5 mei niet fijn. Hij is een ingetogen man en praat niet snel over zijn gevoelens, dus we hebben dat niet uitgebreid besproken. Ik voelde wel aan dat hij het een beetje zoals ik ervaar, maar dan nog erger. Dat schuldgevoel wat ik had, moest hij vele malen erger hebben

Heeft uw vader de keuzes van zijn vader kunnen begrijpen, of heeft hij er meer woede en verdriet aan over gehouden?

Ik geloof dat ik meer inlevingsvermogen heb. Maar dat komt ook omdat ik de pijn niet gevoeld heb, van de keuzes van mijn grootvader. Mijn vader natuurlijk wel.

Met de gesprekken probeerde ik mijn grootvader in een ruimere context plaatsen. Mijn vader stigmatiseerde dat, want hij was fout en had zijn moeder in de steek gelaten. Hij had een soort 'kind pijn', die hij nooit heeft kunnen verwerken omdat hij het wegstopte. Ik probeerde het begrijpelijker te maken. Het in een ander licht te zetten. De keuzes te laten zien die er waren in de tijd waarin zijn vader leefde.

Hij heeft het deels kunnen verwerken doordat ik het boek Porselein schreef. Dat was een heel mooi proces. Ik vroeg hem toestemming om een roman te schrijven. Het feit dat het een roman was gaf een soort veiligheid. Op het moment dat het te pijnlijk werd, konden we zeggen dat het alleen maar om het boek ging. Dat schept afstand.

De roman was een veilige voorwaarde, waardoor hij instemde. Hij vond dat het zwijgen verboden moest worden. Hij heeft er jaren last van gehad, dat moest maar eens stoppen. Dit was een manier om het alles los te laten, om het zwijgen te breken. Het heeft veel moeite gekost, maar over het algemeen kon hij daar heel goed mee omgaan.

We hebben veel gepraat en onderzoek gedaan. We bouwden een soort van vergeten verleden met elkaar op. Doordat ik keek naar mijn grootvader zonder te oordelen. Dat was voor mijn vader heel prettig, dat ik zijn vader niet veroordeelde.

Dat is een helend proces geweest.

Hij was heel blij met het boek. Hij zei: 'dit moet iedereen weten, al moet ik het zelf op de dam verkopen.' Daaraan merkte ik dat het hem goed deed.

Mijn doel was eerst om mijn grootvader menselijk neer te zetten. Ik gaf hem zijn stem terug. Als mens en als vader.

Waar ik me eerst niet bewust van was, was dat ik mijn vader van het zwijgen af hielp. Hiervan knapte mijn vader heel erg op.

Toen het boek er was, vertelde hij het tegen iedereen. Hij was blij dat iedereen het boek las. Iedereen begon mijn vader te begrijpen, waardoor mijn vader zich niet meer behoefde te schamen.

Heeft hij lang gedacht dat hij de enige was?

Ja, want niemand sprak er over. Ik leerde iemand kennen, die de kleinzoon van een man die net als mijn grootvader geëxecuteerd werd was. Mijn vader hoorde dat en was heel benieuwd naar die familie. Hij dacht dat hij de enige was, maar het bleek dat er veel meer mensen waren zoals hij.”

De vader van Bettina Drion heeft niet te maken gehad met pesterijen of uitsluitingen. Hij heeft het zo goed kunnen verbergen dat niemand het wist. Hij heeft echter wel consequenties ondervonden door het zwijgen. Hij kon niet volledig laten zien wat er in hem zat, uit angst om ontdekt te worden. Hierdoor heeft hij grote mogelijkheden in zijn leven moeten missen. Het zwijgen nam hij over van zijn moeder, die nooit sprak over de oorlog maar ook niet over zijn vader. Doordat er altijd gezwegen werd, weet hij bijna niets meer over zijn jeugd maar ook niets over zijn vader.

Het feit dat er niet over gesproken werd, en dat het als een groot taboe in de familie maar ook in de gehele samenleving hing, moet op lange duur heel zwaar zijn geweest. Uitingen hiervan waren misschien wel zijn woede uitbarstingen.

Toen het zwijgen eindelijk verbroken werd, doordat Bettina een boek erover schreef heeft het hem heel goed gedaan. Hij kon eindelijk openlijk zijn tegen iedereen, zonder dat hij veroordeeld werd.

Interview met Joop Dijkhuis

Joop Dijkhuis werd geboren in 1956 in Nederland. Zijn moeder kwam uit Duitsland en zijn vader had zich tijdens de oorlog aangesloten bij de NSB. Hij was wethouder in Rotterdam. Na de oorlog werd hij berecht en heeft hij een aantal jaren opgesloten gezeten. Hij leerde zijn vrouw kennen via briefcontact. In die correspondentie hebben ze besloten met elkaar te trouwen. In 1949 ontmoetten Joops ouders elkaar voor het eerst. Ieder aan een kant van het prikkeldraad van het interneringskamp. In 1951 kwam zijn vader vervroegd vrij, en kon hun leven gezamenlijk beginnen.

Wat voor relatie had u met uw ouders?

De kindertijd en opgroeien was in principe vanzelfsprekend. Ik wist niet beter, je ouders zijn je ouders. Later werd duidelijk dat er van alles niet klopte.

Toen ik ongeveer 17 was, kwamen mijn zus en ik achter het oorlogsverleden van mijn ouders. Mijn zus ontdekte een oude foto waar op de achterkant iets was geschreven wat duidde op het gevangenschap van mijn vader. Op zolder zochten we verder en kwamen we een koffer vol boeken tegen. Toen werd duidelijk wat voor gevangenschap dat was geweest.

De relatie met mijn ouders was toen al heel slecht geworden. Mijn vader onttrok zich aan het gezin. Hij verschuilde zich achter mijn moeder, die de volle laag kreeg van mij, maar ook door de samenleving wegens haar Duits-zijn. In het gezin stond ze verscheurd tussen haar man en kinderen in. Ik reageerde me op haar af, door niet te willen praten of weglopen als zij de kamer in kwam. Het was stilzwijgend geweld.

Later heb ik daar veel spijt van gehad.

In die tijd zat ik met mijn eigen identiteitsdingen, zoals mijn homoseksualiteit. Er was geen sprake van dat ik dat mijn ouders kon bespreken, met vrienden ook niet.

Door de moeilijke relatie thuis ben ik uit huis gegaan. Zelfstandig heb ik mijn laatste jaar van de middelbare school afgemaakt. Mijn vader dacht dat ik door zijn oorlogsverleden het huis verliet. Hij heeft mij dit verweten. Dit was een teken hoe zeer hij met zichzelf bezig was. Mijn vader had eigenlijk helemaal geen oog voor mij. En vroeg zich niet af wat voor een persoon ik was en waar ik mee bezig was.

Het vertrouwen was weg. Het verleden van mijn vader werd ons nooit verteld. Daar zijn we zelf achter gekomen. We hebben onze ouders daarmee geconfronteerd, en toen kwam het verhaal er wel uit. Het schepte afstand. Ook was ik in die tijd bezig met mijn eigen toekomst en heb ik de informatie voor een bijzaak genomen.

Het liep ook niet goed tussen mijn zus en ik. We hadden beiden met hetzelfde te maken, maar waren daarin geen partners. We konden geen steun bij elkaar vinden. Het was niet gezamenlijk.

Wat heeft het zwijgen voor een invloed gehad?

Het zwijgen heeft op mij een enorme invloed gehad. Op dat moment wist ik dat niet, pas later bleek dat zo te zijn. Het werd mij toen duidelijk hoe totaal verstoord de relatie thuis was. En hoe ontwricht mijn ontwikkeling eigenlijk was.

Toen ik tot dat besef gekomen was, ben ik daarover veel gaan lezen. Ik kwam erachter dat alle beschreven criteria waarmee je kon beoordelen wat voor invloed het zwijgen gehad heeft, overeenkwamen met mijn eigen ervaringen. Het was gewoon allemaal een ramp bij mij. Al vanaf de middelbare school. Aldoor had ik het gevoel van niet weten wat ik wil en wat te doen. Eigenlijk is dat nu nog steeds zo. Bijvoorbeeld met mijn seksualiteit. Ik wist dat ik homo was, maar eigenlijk weet ik dat nu ook niet meer echt. Mijn hele seksuele identiteitsvorming heeft ook enorm te leiden gehad. Dat je eigenlijk niet weet wie je bent en wie je wil zijn. Een goed voorbeeld ontbrak er.

Het zwijgen heeft veel invloed gehad. Het niet vertrouwen van mensen. Dat mijn ouders helemaal niet bezig waren met wat ik wilde worden of waar ik mee bezig was, wie ik was.

Voordat je als kind verbaal wordt voel je de angst, de woede en het verdriet doordat je dingen oppikt van je ouders. Dat heeft een heel groot gevoel van onveiligheid bij mij veroorzaakt. Je kunt niemand vertrouwen. Mijn vader heeft dat op een andere manier meegeven. Waardoor er geen goede verstandshouding met mensen ontstond. Het is juist heel belangrijk om vertrouwen te kunnen hebben met mensen, om te kunnen slagen in het leven. Dat kan je niet in je eentje.

Bent u door het verleden van uw ouders gepest?

Nee, dat niet. Niet om het verleden van mijn vader, want doordat hij daar nooit over praatte wist niemand daarvan. Maar wel een beetje om mijn moeders afkomst, op de lagere school. Wegens haar Duits zijn werd ik soms uitgescholden.

Mijn vader heeft het op zijn werk wel altijd verteld, maar niet aan anderen of in zijn eigen gezin. En niet op het moment waar hij het had kunnen doen. Om de afkomst van mijn moeder heb ik wel een last gehad. En een verwijdering gevoeld door anderen. Dan heb je niet het idee dat je mensen kunt vertrouwen.

Waarom zweeg u?

Ik wist het gewoon niet. Het werd ons niet verteld. Ik wist het pas laat, en toen heb ik het ook alleen voor kennisgeving aangenomen. Ik was toen bezig om mijn eigen leven vorm te geven.

Ik heb het dan ook niet zo verteld aan iedereen. Later vertelde ik het wel als het van pas kwam. Maar het was niet iets waar ik zomaar over begon.

Ik had joodse vrienden. Hen heb ik het verteld. Ze waardeerden het en hebben me niet daarop afgewezen. Ze vonden het dapper dat ik het vertelde.

Wanneer bent u erover gaan praten?

Toen ik op een gegeven moment weg moest bij een uitgeverij, kwam ik op een punt in mijn leven waar ik besloot dat ik echt moest gaan uitzoeken wat ik met mijn leven wilde.

Ik wist voortdurend niet wat te doen, en deed maar iets. Nadat ik mijn baan had verloren meldde ik me aan voor een sollicitatiecursus. Voor een opdracht moesten we een levensloop maken. Ik besloot om ook over het verleden van mijn vader te praten, omdat dit ook deel was van mijn geschiedenis. Toen ik tijdens het presenteren bij het stuk over mijn vader kwam, moest ik opeens huilen. Totaal onverwacht emotioneerde mij dat. Dat was de eerste keer dat ik merkte dat het dus niet zomaar een gegeven was, maar mij juist heel erg raakte. Mijn eigen ontwikkeling bleek ineens heel emotioneel te liggen. Een paar jaar later liepen dingen mis. Baan liep niet zo lekker. Mijn relatie liep stuk. Mijn moeder was ziek. Toen ik hoorde dat ze ziek was, wist ik één ding glashelder: 'ik moet nu voor mijn moeder zorgen.' Mijn moeders overlijden was heel moeilijk. Ik besefte me toen dat er te veel onbesproken was gebleven.

Ik besloot toen om mijn vader te helpen met zijn oorlogsverhaal. Het was een behoefte van mij om dat aan de orde te stellen. Bereid was hij in het begin niet. Hij zat pot dicht. Doordat ik hem in contact bracht met anderen werd hij iets opener. Dat is wat mij aanspoorde om erover te gaan praten. Via mijn huisarts kwam ik bij Stichting Werkgroep Herkenning. Daar heb ik een gespreksgroep gedaan, met allemaal mensen die hun verhaal vertelden. Dat deed mij heel goed.

Hoe vond u het om erover te praten?

Het gaf een heel goed gevoel. Ik voelde me daar heel veilig. Het waren allemaal mensen die soortgelijke verhalen vertelden, maar ook compleet andere verhalen. Ik geloofde m'n oren niet zoals het was gegaan bij andere mensen. Ik was een jonger iemand in de groep. De meeste die daar waren, waren kind geweest toen de oorlog bezig was. Zij hebben nog allerlei belevenissen van die tijd. Dat ze gepest werden op school, dat ze moesten vluchten op dolle dinsdag, dat ze ondergebracht werden in een kindertehuis etc. Voor mij gold dat ik helemaal niet.

Het verleden van mijn ouders is zo levensbepalend geweest. Er is zo veel aan te relateren. Je kunt ervoor zorgen dat het niet meer alles bepalend is, maar het is niet zomaar te vergeten. Je kunt je verder ontwikkelen, nadat je het hebt doorgewerkt. Als je het onder ogen hebt gezien, dan krijg je er greep op. Daarna kun je het beetje bij beetje achter je laten en ook voorzichtig vooruit kijken.

In deze hele problematiek van herkenning zit in veel meer groepen van oorlogsslachtoffers. Doordat ik dit heb doorgewerkt kan ik met allerlei mensen goed meevoelen. Ik heb veel meer besef hoe verschrikkelijk mensen pijn hebben geleden door het een en het ander.

Mijn verleden, en vooral het verleden van mijn ouders heb ik in mijn eigen omgeving geprobeerd te bespreken. Het overgrote deel van de mensen uit mijn omgeving konden er niet mee omgaan. Een paar mensen schrokken hier niet van en bleven nieuwsgierig en behulpzaam. Je leert er mensen enorm mee kennen. Aan wie je wel of niets hebt.

Elke tegenslag die je weet te overwinnen en waar je ook van leert, daar wordt je heel sterk van. En daarmee kun je je eigen krachten ontdekken. Voorheen zat ik niet lekker in mijn vel, maar dat is nu weg. Ik heb mezelf ontdekt. Als je met jezelf tevreden kunt zijn, hoeft je ook niet meer afgunstig te zijn op anderen.

Met al die narigheid heb ik me uiteindelijk mijn voordeel mee gedaan. Dat is heel bizar, maar ik ben er wel sterker van geworden. Het was altijd belangrijk om tegen mezelf te zeggen dat ik het altijd zo goed mogelijk heb gedaan, en dat ik mezelf geen dingen kwalijk moet nemen. Ik stelde mezelf altijd de vraag: ben je blij en tevreden met waar je nu bent? En dat kan ik nu zeggen. Ik ben tevreden waar ik ben uitgekomen en waar ik in de toekomst mee verder zal gaan.

5.3 Kinderen van Duitse ouders

In de vorige hoofdstukken schreef ik hoe Duitse migranten voor de oorlog naar Nederland kwamen. Zij vestigden zich hier vaak voor een lange periode omdat ze relaties kregen met Nederlandse burgers. Ze integreerden en werden volop in de samenleving opgenomen. Ze werden als vriendelijke en hardwerkende mensen beschouwd. Door de oorlog is deze blik op hun veranderd. Sommige Duitsers werden met een scheef oog aangekeken. Dit gold niet voor alle Duitsers. Velen waren getrouwd met Nederlanders en waren zo geïntegreerd dat ze niet meer werden gezien als Duitsers.

De generatie die volgde werd geboren in Nederland en groeide op in Nederland. Ze gingen naar een Nederlandse school en hadden Nederlandse vrienden. Veel contact met het buitenland bestond in die tijd nog niet. Het waren net als de andere kinderen gewoon Nederlandse kinderen, die vaak net als alle andere kinderen opgroeiden zonder enige problemen.

Ik dat het in deze Duits-Nederlandse gezinnen wel iets anders aan toeging, dan in de gemiddelde Nederlandse gezinnen. Het thema van de oorlog lag vlak na de oorlog erg gevoelig.

Zeker in een gezin waar twee 'vijanden' bij elkaar aan tafel zaten. Er werd niet of nauwelijks over gesproken, waardoor kinderen zich misschien al op jongere leeftijd, maar zeker op latere leeftijd gingen afvragen wat hun Duitse familie in de oorlog gedaan heeft. Als dit niet duidelijk is kan dat een gevoel van twijfel, onschuld en angst met zich meebrengen. Angst over de vraag: 'in hoeverre is mijn familie schuldig geweest aan de dood van 6 miljoen joden?'

Voor een kind is het niet gemakkelijk om op te groeien in een land waar de bevolking weinig sympathie heeft voor het land waar zij hun halve nationaliteit van dragen. Dit zal voor veel onzekerheid en gemengde gevoelens zorgen. En daarom hebben sommige kinderen hun Duitse afkomst liever verzwegen. Uit angst voor nare opmerkingen. Maar ook om gewoon net zo als alle andere kinderen te zijn.

Over deze groep kinderen is over het algemeen niet veel bekend. Doordat ze zich in de bevolking bevinden en na de oorlog niet in de publiciteit gekomen zijn, omdat het gewoon 'normale' kinderen waren.

Ik interviewde voor dit hoofdstuk Hans Münstermann en Marijke van Oudenaren. Beide komen uit een gezin waarvan een van de ouders Duits was.

Interview met Hans Münstermann

Hans Münstermann is een Nederlandse literatuurschrijver. Bekend van zijn generatieromans. Een reeks boeken over de fictieve personage Andreas Klein. Zijn romans zijn deels autobiografisch.

Hans Münstermann werd geboren in 1947. In een gezin met een Nederlandse moeder en een Duitse vader. Zijn ouders trouwden op 10 mei 1940, de dag dat de Duitsers Nederland binnenvielen.

“Mijn familie was heel normaal. Ik vond het niet raar dat mijn vader een Duitser was. Dat was hij gewoon. Later, toen ik al volwassen was, ging ik me afvragen hoe mijn vader zich in de oorlog gedragen had. Het bleek dus dat hij NSB’er was geweest, waarschijnlijk om directeur te kunnen blijven van zijn sportclub. Maar misschien deed hij het ook uit overtuiging, dat weet ik niet. Ik weet wel dat mijn vader zich diep schuldig en medeverantwoordelijk voelde voor de oorlog.

Ik heb nooit kunnen vaststellen dat mijn vader iets vreselijks gedaan of gezegd heeft. Integendeel, ik had bewondering voor mijn vader, hij was een voorbeeldig mens.

Ik heb me zelf nooit schuldig gevoeld of verantwoordelijk voor die afschuwelijke oorlog. Volgens mij zijn ook de meeste Duitsers van toen simpelweg slachtoffers geweest van een vreselijke tijd. Zoals miljoenen burgers in allerlei landen slachtoffers waren, van een enorme bende misdadigers. Het lijkt me beter om te voorkomen dat zoiets zich ooit herhaalt dan dat jij of ik, of onze kinderen, zich nog steeds schuldig blijven voelen. Ik heb ook nooit last gehad van nare ervaringen, doordat mijn vader een Duitser was. En mijn afkomst nooit als probleem ervaren.

Ik heb eigenlijk twee nationaliteiten. Duitsland is in letterlijke zin mijn vaderland. Maar ik zou het liefst alle nationaliteiten hebben. Van alle landen. Dat lijkt me voor iedereen het eerlijkst.

Werd er thuis gesproken over de oorlog?

Bij ons thuis werd weinig over de oorlog gesproken, maar als het toch gebeurde dan als over iets vreselijks.

Op 4 mei ging ik meestal met mijn vader naar het monument op de Apollolaan in Amsterdam. Dat was heel indrukwekkend omdat er dan duizenden mensen bij elkaar waren. De stilte was bijzonder omdat je met zijn allen voelde dat op die plek een aantal onschuldige mannen was doodgeschoten. Zomaar op een ochtend, terwijl hun leven nog moest beginnen, daar naast elkaar neergezet en doodgeschoten. Dat blijft je wel bij.

Het boek over 1940 was mijn vertrekpunt als schrijver. Het was een momentopname van de bewustwording van dat ik een Duitse vader had, en wat dat zou kunnen betekenen. Ik heb er nooit spijt van gehad. Schrijven is een feest. In mijn verdere boeken kun je zien dat het thema van afkomst en oorlog altijd blijft terugkomen.”

Interview met Marijke van Oudenaarde

Marijke van Oudenaarde werd in 1947 geboren in Nederland. Haar vader was een Nederlander die bij de spoorwegen werkte en haar moeder kwam uit Duitsland. In de jaren 30 kwam zij als dienstmeisje naar Nederland. In Duitsland was het crisis en had ze geen werk. Daarom verliet ze Duitsland. In Nederland werkte ze in Bergen aan zee en later ook in Harmelen.

“In 1936 trouwde ze met mijn vader. Ik denk dat ze elkaar bij de spoorwegen hebben leren kennen. Dit weet ik echter niet zeker. Mijn ouders stierven beide al op vroege leeftijd. Hierdoor weet ik niet veel over de geschiedenis van mijn ouders.

Heeft u nare ervaringen gehad doordat u een Duitse achtergrond had?

Het was wel duidelijk dat wij moffenkinderen waren. In de straat was er één familie die ons zo noemde. Volgens hen kwamen wij uit ‘Mofrika’. Het was de enige familie die naar deed. Met de rest van de straat hadden we prima contact.

Het deed mij niet veel, dat ik zo genoemd werd. Mijn moeder zei altijd dat als ze mij uitscholden voor mof, ik kaaskop terug mocht zeggen. Het was echter niet beladen. Ik heb me daar niet rot over gevoeld. Ik was jong, een kind.

Ik heb er geen last van gehad, van de oorlog, of van mijn afkomst. Ik heb mij er wel in verdiept. Ik heb heel veel films gezien.

Ik vind het heel jammer dat ik nooit heb kunnen praten met mijn familieleden hierover. Eerst wist ik niet of ik het onderwerp wel kon aansnijden, daarna waren ze allemaal overleden.

Ik vind het een gemiste kans dat ik daar niet met mijn moeder over gepraat heb. Als je jong bent, ben je daar niet mee bezig. Pas later kwamen de vragen.

Werd er thuis gepraat over de oorlog?

Nee, nooit. Zo vlak na de oorlog was dat te gevoelig. Men sprak er niet over. Er heerste een soort gevoel van schuld.

Wel kan ik mij herinneren, dat we op een gegeven moment een televisie hadden. Soms ging het wel eens over de tweede wereldoorlog.

Ik kan mij nog herinneren dat Hitler op tv kwam. Met een van zijn toespraken. Toen verliet mijn moeder met haar handen over haar oren de kamer en zei: ‘Die man, wil ik niet horen.’ Zo bleef ze in de keuken staan, snikkend.

Maar dat drong nog niet goed tot mij door. Pas veel later kwam ik erachter wat er precies was gebeurd. Als kind is dat niet te begrijpen.

Op school werd er absoluut niet over de oorlog gesproken. Je liep mee in de 4-mei optocht, dat zei je eigenlijk niets. De omvang en de belangrijkheid ervan daar was je niet van bewust.

Thuis werd er geen Duits gepraat. Maar doordat mijn vader bij de spoorwegen werkte gingen wij geregeld naar Duitsland. Duits praten heb ik daar wel geleerd. Ik kende de familie daar ook.

Heeft u uw afkomst ooit verzwegen?

Ik herinner me iets van vroeger, dat ik het liever niet zei dat ik Duits was. Dat deed ik waarschijnlijk uit schaamte. Toen ik geboren werd was Nederland in opbouw, en wilde alles zoveel mogelijk vergeten, opnieuw beginnen. Mijn ouders waren daar ook onderdeel van. Mijn moeder voedde de kinderen op. Mijn vader werkte vrolijk verder. Er werd niet achterom gekeken, alleen maar vooruit. Pas later, in de 50er 60er jaren kwamen de berichten over de concentratiekampen tot ons.

Toen ik een puber was drong dat ten volle tot mij door. Dat is minder. Ik vroeg me af in hoeverre mijn familieleden zich aan de verschrikkelijke daden schuldig hadden gemaakt. Ik had ook een periode in m'n leven dat ik eigenlijk niet zo blij was met die familie daar. En dat ik dat maar beter niet kan zeggen, verzwijgen.

Hoe kijkt u naar 4 en 5 mei?

4 en 5 mei is heel belangrijk voor me. Het krijgt zijn grondslag vele jaren later. De belangrijkheid van deze gebeurtenis.

Mijn moeder stond ook bij de herdenking in Wormerveer op 4 mei. Als kind werd ik meegenomen naar de herdenking.

Wij kwamen er echter niet in gesprek over. Op een of andere manier ging dat niet thuis. Natuurlijk had dat zijn redenen. Het was te gevoelig. Maar ik vind dit wel jammer.

Op 4 mei denk ik aan alle arme zielen die gestorven zijn. Ik ervaar heel sterk de vrijheid, dat er geen oorlog meer is. Dat we vrij zijn van oorlog en onderdrukking.

Ook herdenk ik mijn ouders, en mijn ooms uit Duitsland die bij Stalingrad gevochten hebben. Een oom zat in krijgsgevangenschap en een andere is gesneuveld.

Die herdenk ik, dat zijn ook oorlogsslachtoffers. Het waren vreselijke jaren.

Is de relatie Nederland- Duitsland met de jaren veranderd?

Ja, bij voetbalwedstrijden kun je dat merken. Dat was vroeger heel erg. Het is heel lang niet oké geweest. Ik was altijd wel op mijn hoede als half-Duits persoon, tijdens gesprekken. Ik zei niet makkelijk dat mijn moeder uit Duitsland kwam, dat kwam pas veel later.

Tegenwoordig is dat allemaal anders. Ik ben niet meer op mijn hoede. Het was geen angst. Ik was trots op mijn ouders. Maar ik voelde wel de woede en de haat van de mensen. Je bent beducht op een oordeel van anderen. Dat heb ik altijd weten te voorkomen.”

6. Stichting Werkgroep Herkenning (SWH)

Stichting Werkgroep Herkenning werd opgericht in 1981 door en voor kinderen van ‘foute’ ouders. De stichting werd aanvankelijk gefinancierd door de overheid, maar tegenwoordig houdt de Stichting zich staande door vrijwilligers en donateurs. Stichting Werkgroep Herkenning biedt bijeenkomsten aan, waar kinderen van ‘foute ouders’ samenkomen om zich met het onderwerp uiteen te zetten. In kleine praatgroepen kunnen ze hun verhalen met elkaar delen.

Ik heb zo'n bijeenkomst mogen bijwonen en vond het een hele bijzondere ervaring. Bij binnenkomst werd ik hartelijk ontvangen en raakte ik aan de praat met een aantal mensen. Al snel merkte ik hoe belangrijk dit soort bijeenkomsten zijn voor de leden van

SWH. Lotgenoten die samenkomen om erover te praten, om het samen te verwerken en die elkaar heel goed kunnen begrijpen. Er waren mensen bij wie het verdriet en de pijn nog zo leefden, dat ik er zelf een brok van in mijn keel kreeg.

Ik vond het vooral mooi om te zien, dat mensen die jarenlang hebben moeten zwijgen, tegenwoordig heel graag kunnen praten. Ze hebben lang rondgelopen met een groot geheim. Ze wilden me heel graag over deze tijd en hun belevenissen vertellen, en hadden veel interesse en bewondering dat ik al op jonge leeftijd mij verdiep in dit zware thema.

Ik had me niet gerealiseerd dat het thema nog zo leefde onder deze mensen. Hun hele leven is beïnvloed door het verleden van hun ouders. Sommige zijn daarmee helemaal in de knoop geraakt. Ze waren vaak het buitenbeentje en hoorden nergens echt bij. Bij Stichting Werkgroep Herkenning hebben ze elkaar gevonden en kunnen ze volledig zichzelf zijn. Ze weten dat ze niet de enigen zijn.

Als je niet jezelf kunt zijn maar je constant moet aanpassen, weet je van jezelf niet goed wie je bent. Na een tijd kan dit problemen geven. Het hebben van slapeloze nachten, depressief zijn, angstig zijn, je niet veilig voelen, moeite hebben om je te binden, mensen te vertrouwen. Dat is wat een vrouw mij vertelde. Als ze een conflict had met haar man, wist hij waar hij haar kon raken. 'Dan haalde hij mijn familie er bij'.

Bij Stichting Werkgroep Herkenning wordt gekeken wat er tegenwoordig nog verbeterd kan worden. Hoe dit thema beter en openlijker besproken kan worden in Nederland, wat te doen met materiële spullen van de ouders etc.

Het thema wordt nauwelijks besproken in de geschiedenislessen op school. Meestal gaat het, als we over de Tweede Wereldoorlog spreken, over de Holocaust, het verzet en de hongervinter. Ik vind dat er meer aandacht besteed moet worden aan dingen zoals de behandeling van 'foute' Nederlanders en hun kinderen. Het treft namelijk een groter deel van de Nederlandse bevolking dan ik dacht.

In Nederland liggen er 350.000 dossiers in het archief van 'foute' Nederlanders. Als die allemaal 2 kinderen hadden gekregen, en als die ook nog eens twee kinderen kregen, kom je op 1,5 miljoen mensen die direct of indirect een familielid hebben die tijdens de oorlog bij de NSB heeft gezeten. Dat is zo'n 10% van de bevolking.⁴

7. Conclusies

Het thema 'fout in de oorlog' is een weinig besproken thema in de Nederlandse geschiedenis. Er werd niet gemakkelijk over gesproken omdat het Nederland in een slecht daglicht zette.

Een groot deel van de Nederlandse bevolking heeft indirect te maken gehad met dit zwarte verleden. Maar omdat iedereen erover zweeg wist niemand het van elkaar.

In mijn hypothese veronderstel ik dat gevoelens van machteloosheid en het anders-zijn in het leven van kinderen van 'foute' ouders een grote rol speelt. Dit komt terug in de verhalen van bijna alle door mij geïnterviewde mensen. Al van jongs af aan merkten zij dat er 'iets' in de familie aan de hand was. Door de afkomst of de keuzes van hun ouders

⁴ Dit vertelde Bettina Drion mij tijdens het interview.

in de oorlog werden zij daarop beoordeeld. Zij waren machteloos daarin. In de interviews komt dit duidelijk naar voren in het verhaal van Monika Diederichs en bij Joop Dijkhuis.

Het zwijgen loopt als een rode draad door het leven van de door mij geïnterviewde kinderen. Het thema oorlog was een thema waarover hun ouders niet wilden spreken. Ze wilden het het liefst vergeten en waren bang om ontdekt en veroordeeld te worden. Maar ook hun kinderen werden hier slachtoffer van, en konden niet goed omgaan met wat ze wel of niet wisten van het verleden van hun ouders. Kinderen kregen hierdoor een aangetast veiligheidsgevoel en konden mensen niet snel vertrouwen.

“Als er iets groots verzwegen wordt, kun je niet volledig jezelf zijn”, zegt Bettina Drion als ze over haar vader spreekt. Uit angst dat zijn verleden ontdekt zou worden liet hij kansen in zijn carrière aan zich voorbij gaan.

Ook Joop Dijkhuis' veiligheidsgevoel is aangetast doordat zijn ouders hem niet in vertrouwen namen om over hun verleden te vertellen.

Ik veronderstelde dat kinderen van Duitse ouders die al voor de oorlog naar Nederland waren gekomen niet meteen gezien werden als 'fout'. Marijke van Oudenaarde heeft er niet echt last van gehad, maar is wel eens mof genoemd door iemand uit de straat. Verder is ze altijd wel op haar hoede geweest.

Monika Diederichs heeft wel te maken gehad met afwijzing en kreeg last van schuldgevoelens en paniekaanvallen omdat ze niet goed wist hoe ze hiermee om moest gaan. Haar veiligheidsgevoel is aangetast.

Ook bij de vader van Bettina heeft dit een rol gespeeld. 'Iets wat er speelt, maar wat niet bekend is maakt bang', vertelde Bettina Drion.

Joop Dijkhuis gaf aan dat het zijn hele leven beïnvloed heeft. Hij heeft een moeilijke identiteits- ontwikkeling gehad. Wat veel indruk op mij heeft gemaakt is dat hij door alle moeilijke tijden tegenwoordig heel sterk en positief in het leven staat. Daar kan ik veel van leren.

Voordat ik begon met het onderzoek had ik me niet gerealiseerd hoe de oorlog invloed heeft gehad op mensen. Ook realiseerde ik me niet dat de oorlog niet alleen op de tweede generatie had, maar ook op de generatie daarna. Zoals Bettina Drion zich nog geschaamd heeft voor de keuzes van haar grootvader.

Ook zijn er kinderen die weinig zijn beïnvloed door het verleden en de afkomst van hun ouders. De schrijver Hans Münstermann en Marijke van Oudenaarde hebben beide geen nare ervaringen gehad. Het thema oorlog werd in beide gezinnen niet besproken. Dat lag, net als in alle andere gezinnen, te gevoelig. Ook gaf Marijke aan dat ze een periode in haar leven heeft gehad waarin ze veel nadacht over haar Duitse nationaliteit. Die onthulde ze niet graag aan anderen. Ook zij was hiervoor waakzaam.

4 en 5 mei worden door de meeste geïnterviewden als moeilijke dagen gezien.

De interviews laten zien dat de moeilijkheden van kinderen van 'foute' ouders in grote lijnen met elkaar overeen komen, hoewel er ook uitzonderingen zijn. Ieder kind is

beïnvloed door het verleden van zijn ouders. Allemaal hadden ze meer met hun ouders over hun verleden willen spreken.

Het verwerken van de pijn en het verdriet die sommige kinderen nog steeds voelen gaat langzaam en geleidelijk. Het is niet iets wat zomaar achtergelaten kan worden. Het zit in hun, en heeft ze voor een deel gevormd. Hierbij is het praten erover heel belangrijk. Stichting Werkgroep Herkenning speelt hierbij een belangrijke rol. Door te praten met andere lotgenoten en het uitwisselen van ervaringen konden ze samen met lotgenoten hun verhalen delen. Elkaar steunen, elkaar helpen, elkaar herkennen.

De titel van mijn profielwerkstuk 'foute' kinderen is natuurlijk niet juist. Het waren geen 'foute kinderen'. Het waren eerder 'verzwegen' en 'vergeten' kinderen, omdat ze in Nederland niet echt herkend werden. In die zin waren ook zij 'oorlogsslachtoffers'.

8. Bronnen

Boeken:

'Kinderen van Duitse militairen in Nederland' – Monika Diederichs
'Wie geschoren wordt moet stilzitten' – Monika Diederichs
'Scherven' en 'Porselein' – Bettina Drion
'Het gelukkige jaar 1940' – Hans Münstermann
'Besmette jeugd' – Ismee Tames

Krantenartikel:

NRC donderdag 12 november 2015 'Vrijen met de vijand' – Bart Funnekotter

Internet:

https://nl.wikipedia.org/wiki/Nationaal-Socialistische_Beweging
<http://www.historischnieuwsblad.nl/nl/artikel/6072/vier-eeuwen-immigratie-in-nederland.html>
<http://www.vijfeeuwenmigratie.nl/term/Dienstbodes%20uit%20Duitsland#137-def>
<http://www.historischnieuwsblad.nl/nl/artikel/6072/vier-eeuwen-immigratie-in-nederland.html>
<http://www.dnhk.org/nl/niederlande/fakten/nederlanders-in-duitsland/>
www.allardpiersonmuseum.nl/binaries/.../nl/.../samenvatting-grevers.pdf
<http://www.vijfeeuwenmigratie.nl/term/Dienstbodes%20uit%20Duitsland#137-def>
<http://www.werkgroepherkenning.nl/voor-wie/kinderen-van-foute-ouders/>
https://nl.wikipedia.org/wiki/Nederland_in_de_Tweede_Wereldoorlog
<http://www.gahetna.nl/vraagbaak/onderzoeksgids/tweede-wereldoorlog-mijn-duitse-vader-die-1940-1945-nederland-gestationeerd>
<http://www.psychotraumanet.org/nl/traumatisering-en-ontwikkelingsinterferentie-bij-kinderen-en-na-de-tweede-wereldoorlog>
<http://getuigenverhalen.nl/interview/interview-02-9>
https://nl.wikipedia.org/wiki/Boerhaave_kliniek
<http://hetverhalenarchief.nl/kinderen-over-foute-ouders/startpunt-boerhaavekliniek-zoektocht-naar-mijn-duitse-vader>
<http://deoorlog.nps.nl/page/mappen/783530/Reacties+Nederlanders?af=2&d=780334>

<http://www.historischnieuwsblad.nl/nl/artikel/5949/het-laatste-taboe-in-nederland-nsb-kinderen.html>

<http://g-geschiedenis.eu/2013/01/14/nazaten-van-duitse-militairen-worstelen-met-verleden/>

https://nl.wikipedia.org/wiki/Operatie_Black_Tulip

Uitzendingen:

<http://www.npogeschiedenis.nl/andere-tijden/afleveringen/2005-2006/Black-Tulip.html>

http://www.uitzendinggemist.net/aflevering/256313/Na_De_Bevrijding.html#

<http://www.schooltv.nl/video/wraak-op-de-nsb-bespuugd-geslagen-en-vernederd/>

<http://www.npogeschiedenis.nl/nieuws/2010/juni/Moffenhoeren-en-hun-kinderen-in-Nederland.html>

<http://www.npogeschiedenis.nl/andere-tijden/afleveringen/2006-2007/Verkering-met-de-vijand.html>

http://www.npogeschiedenis.nl/speler.POMS_VPRO_212142.html